

УДК 336.14+336.22:35.071.6(477)  
JEL Classification: H71, H72, H73

DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2025.4.24>

Угрин А.П.,  
*здобувач\* третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти*  
*«доктор філософії» за спеціальністю*  
*072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок,*  
*ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-5822-5112>,*  
*Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів*

## ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В РОЗВИНЕНИХ КРАЇНАХ СВІТУ: ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ У ВІТЧИЗНЯНУ ПРАКТИКУ

Uhryn A.P.,  
*candidate for the third (educational and scientific) level*  
*of higher education "Doctor of Philosophy" in the specialty*  
*072 Finance, banking, insurance and stock market,*  
*Lviv Polytechnic National University, Lviv*

## FINANCIAL SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF LOCAL COMMUNITIES IN DEVELOPED COUNTRIES: IMPLEMENTATION IN DOMESTIC PRACTICE

**Постановка проблеми.** У сучасних умовах глобалізації, посилення міжтериторіальної конкуренції та зростання ролі місцевого самоврядування у забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку питання фінансового забезпечення територіальних громад набуває особливої актуальності. Саме на місцевому рівні формується основа якості життя населення, реалізуються ключові соціальні, інфраструктурні та економічні проекти, забезпечується доступність публічних послуг і створюються передумови для довгострокового розвитку територій. У цьому контексті фінансова спроможність територіальних громад виступає не лише інструментом виконання делегованих повноважень, а й визначальним чинником їхньої інституційної стійкості, управлінської автономії та здатності реагувати на внутрішні й зовнішні виклики.

Досвід розвинених країн світу переконливо свідчить, що ефективне фінансове забезпечення розвитку територіальних громад ґрунтується на поєднанні податкової автономії, чіткому розмежуванні повноважень між рівнями влади, стабільній доходній базі та дієвих механізмах міжбюджетного вирівнювання. У США та країнах Європи сформувалися різні моделі місцевих фінансів, які, попри національні особливості, об'єднує спільна логіка: створення стимулів для економічного розвитку громад за одночасного забезпечення соціальної справедливості та рівного доступу населення до базових публічних послуг. Аналіз цих моделей дозволяє виявити універсальні інструменти та підходи, які можуть бути адаптовані до умов інших країн, що перебувають у процесі трансформації системи публічних фінансів.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проблема фінансового забезпечення розвитку територіальних громад є предметом інтенсивного наукового зацікавлення в умовах глобальних трансформацій бюджетних систем та зростання ролі місцевого самоврядування у забезпеченні сталого розвитку. У зарубіжній літературі значна увага приділяється теоретичним та емпіричним аспектам фіскальної децентралізації, податкової автономії громад та міжбюджетних відносин; цими питаннями займалися Г. Блехлігер, Р. Масгрейв, Р. Келлі, Дж. Кім, Е. Слек, А. Шах. Зокрема, дослідження американських, європейських та скандинавських науковців підкреслюють ефективність моделей, що поєднує широкі повноваження місцевих органів влади щодо встановлення податкових ставок з розвиненими механізмами фінансового вирівнювання для пом'якшення територіальних диспропорцій у бюджетній спроможності.

Водночас вітчизняні науковці, такі як Г. Возняк, О. Кириленко, І. Луніна, Х. Патицька, А. Пелехатий, Ю. Раделицький, О. Тулай, в своїх дослідженнях у сфері місцевих фінансів дедалі частіше звертаються до порівняльного аналізу міжнародних моделей фінансового забезпечення

\* Науковий керівник: Алексєєв І.В. – д-р екон. наук, професор

територіальних громад з метою виявлення механізмів, здатних посилити фінансову спроможність територіальних громад України. Українські дослідники підкреслюють значення поєднання податкової децентралізації з дієвими механізмами перерозподілу ресурсів та адаптації найкращих практик управління місцевими бюджетами, що особливо актуально в контексті реалізації масштабної реформи децентралізації та викликів повоєнного відновлення.

Попри наявний науковий доробок, питання комплексної адаптації міжнародного досвіду до українських умов залишається недостатньо вивченим, що визначає актуальність подальших досліджень у цій сфері та потребує системного узагальнення сучасних практик у контексті внутрішніх реформ.

**Постановка завдання.** Метою статті є узагальнення та систематизація досвіду розвинених країн світу у сфері фінансового забезпечення розвитку територіальних громад, а також визначення можливостей і напрямів його імплементації у вітчизняну практику.

У межах дослідження акцент зроблено на аналізі моделей формування доходної бази місцевих бюджетів, ролі місцевих податків і закріплених загальнодержавних платежів, механізмів фінансового вирівнювання та інструментів стимулювання економічного розвитку громад. Практична значущість роботи полягає у формуванні пропозицій, спрямованих на підвищення фінансової спроможності територіальних громад України та забезпечення їх сталого розвитку в умовах сучасних соціально-економічних трансформацій.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Фінансове забезпечення розвитку територіальних громад у розвинених країнах світу формується на основі поєднання фінансової автономії місцевого самоврядування, ефективної фіскальної децентралізації та інституційної спроможності органів влади на місцях [1].

Модель фінансового забезпечення територіальних громад у США є однією з найбільш децентралізованих у світі та базується на чіткому розмежуванні повноважень між федеральним, штатним і місцевим рівнями влади. Ключовою її особливістю є домінування власних доходів у структурі місцевих бюджетів, що формує високу фінансову самостійність муніципалітетів і округів. Центральне місце в доходній базі займає податок на нерухомість, який є основним джерелом фінансування місцевих послуг, зокрема утримання шкіл, місцевої інфраструктури, поліції та пожежної охорони. Ставки цього податку встановлюються на місцевому рівні, а податкова база безпосередньо пов'язана з вартістю майна на території громади, що створює прямий зв'язок між економічним розвитком громади та її бюджетною спроможністю.

Важливим джерелом наповнення місцевих бюджетів є місцеві податки з продажів, які запроваджуються органами влади штатів і муніципалітетів у межах визначених законодавством повноважень. Такі податки активно використовуються для фінансування транспортної інфраструктури, місцевих програм розвитку та обслуговування боргових зобов'язань. У низці штатів місцеві бюджети також отримують частку прибуткового податку з фізичних осіб, який адмініструється на рівні штатів, але розподіляється між територіальними громадами за встановленими формулами. Це дозволяє диверсифікувати доходну базу та зменшити залежність громад від одного джерела надходжень.

Фіскальна автономія місцевих органів влади в США проявляється не лише у праві встановлення податкових ставок, а й у можливості самостійно формувати бюджетну політику, визначати пріоритети видатків і залучати боргове фінансування через випуск муніципальних облігацій.

Поряд із власними доходами, значну роль у фінансовому забезпеченні територіальних громад відіграють міжбюджетні трансфerti від штатів і федерального уряду, які, однак, мають переважно цільовий характер. Федеральні програми фінансування освіти, охорони здоров'я, соціальної допомоги, житлових програм і розвитку інфраструктури передбачають чітке цільове використання коштів та суворі вимоги до звітності. Такий підхід дозволяє державі реалізовувати загальнонаціональні соціальні пріоритети, не підриваючи при цьому фінансову автономію місцевого рівня.

Таким чином, модель фінансового забезпечення територіальних громад у США поєднує високу податкову автономію, розвинуті інструменти місцевого фінансування та значну відповідальність органів місцевої влади за результати управління. Водночас її характерною рисою є слабка система бюджетного вирівнювання, що робить цю модель ефективною з погляду стимулювання місцевого розвитку, але соціально вразливою з позицій забезпечення рівного доступу до публічних послуг.

Фінансова модель територіальних громад Німеччини є класичним прикладом кооперативного федералізму, у межах якого фінансова автономія місцевого самоврядування поєднується з високим рівнем міжрівневої координації та солідарності. Основою положим принципом цієї моделі є конституційно закріплений обов'язок держави забезпечувати рівні умови життя на всій території країни, що безпосередньо впливає на механізми формування та розподілу доходів територіальних громад. Фінансові повноваження чітко розмежовані між федерацією, землями та громадами, водночас ключові податкові ресурси формуються та розподіляються на спільній основі.

Доходна база громад Німеччини має змішаний характер і включає частки від загальнодержавних податків, власні податкові надходження та міжбюджетні трансфerti. Найважливішими джерелами є частка від податку на доходи фізичних осіб та податку на прибуток

корпорацій, які розподіляються між федерацією, землями та громадами за фіксованими нормативами. Такий механізм забезпечує стабільність і прогнозованість доходів місцевих бюджетів, а також дозволяє громадам прямо вигравати від зростання зайнятості та доходів населення на своїй території.

Ключовим власним податком територіальних громад є промисловий податок, який справляється з прибутку підприємств, що здійснюють господарську діяльність на території громади. Місцеві органи влади мають право самостійно встановлювати коефіцієнт до базової ставки цього податку, що робить його важливим інструментом місцевої податкової політики та стимулювання економічного розвитку. Водночас система передбачає перерозподіл частини надходжень від промислового податку на користь земель, що зменшує ризики надмірної концентрації ресурсів у фінансово сильних громадах і водночас зберігає стимули до залучення бізнесу.

Окреме місце у фінансовій моделі громад Німеччини займає податок на нерухомість, який є стабільним і передбачуваним джерелом доходів місцевих бюджетів. Після реформи оцінки нерухомості громади отримали можливість гнучкіше використовувати цей податок як інструмент фінансового забезпечення та просторового розвитку, зокрема в контексті житлової політики та розвитку інфраструктури. Податок на нерухомість відіграє важливу роль у фінансуванні базових муніципальних послуг і незначною мірою залежить від циклічних коливань економіки.

Системоутворювальним елементом німецької моделі є багаторівнева система фінансового вирівнювання, яка включає як вертикальні, так і горизонтальні механізми перерозподілу ресурсів. Вертикальне вирівнювання здійснюється через розподіл спільних податків і цільові трансферти між федерацією та землями, тоді як горизонтальне вирівнювання передбачає перерозподіл фінансових ресурсів між землями з різним рівнем податкової спроможності. У межах земель діють власні механізми вирівнювання між громадами, що дозволяє компенсувати відмінності у податковому потенціалі муніципалітетів.

Особливістю німецької системи є те, що фінансове вирівнювання не усуває повністю відмінності між громадами, а лише гарантує мінімально необхідний рівень фінансової спроможності для виконання делегованих і власних повноважень. Такий підхід зберігає стимули для економічного розвитку, підвищення ефективності управління та розширення податкової бази на місцевому рівні, водночас запобігаючи надмірній фінансовій маргіналізації слабших територій.

У підсумку фінансова модель територіальних громад Німеччини характеризується поєднанням стабільних податкових джерел, обмеженої, але реальної податкової автономії та потужної системи міжбюджетного вирівнювання. Це дозволяє забезпечувати відносно однакові стандарти публічних послуг, підтримувати фінансову стійкість громад і водночас стимулювати їх до активної участі в економічному розвитку територій. Така модель часто розглядається як одна з найбільш збалансованих у Європі та має значний потенціал для адаптації у країнах із децентралізованою системою публічних фінансів.

Фінансова модель забезпечення територіальних громад Швеції є однією з найбільш децентралізованих у Європі та ґрунтується на високому рівні податкової автономії муніципалітетів і регіонів, що поєднується з розвиненими механізмами фінансового вирівнювання та жорсткими стандартами публічних послуг. Ключовою особливістю цієї моделі є домінуюча роль місцевого прибуткового податку на доходи фізичних осіб, який формує основну частину доходів місцевих бюджетів. Муніципалітети мають право самостійно встановлювати ставки цього податку в межах законодавчо визначених правил, що забезпечує прямий зв'язок між рівнем місцевих податків, обсягом бюджетних ресурсів і якістю надання публічних послуг населенню.

Місцевий прибутковий податок у Швеції має пропорційний характер і стягується одночасно з державним податком, однак зараховується безпосередньо до бюджетів муніципалітетів і регіонів. Середній рівень ставок місцевого ПДФО є відносно високим за європейськими мірками, що дозволяє громадам фінансувати широкий спектр повноважень, зокрема освіту, охорону здоров'я, соціальний захист, догляд за літніми людьми та розвиток місцевої інфраструктури. Важливою рисою є те, що місцеві органи влади несуть повну фінансову відповідальність за ухвалені податкові рішення, оскільки підвищення ставок безпосередньо відображається на податковому навантаженні мешканців і є предметом суспільного контролю.

Поряд із високою податковою автономією, у Швеції функціонує одна з найефективніших у світі систем фінансового вирівнювання, спрямована на зменшення відмінностей у податковому потенціалі та видаткових потребах між територіальними громадами. Система поєднує горизонтальні та вертикальні механізми перерозподілу ресурсів і враховує такі чинники, як рівень доходів населення, демографічна структура, щільність населення, соціальні потреби та витрати на надання базових публічних послуг. Громади з високими податковими надходженнями здійснюють внески до системи вирівнювання, тоді як менш фінансово спроможні муніципалітети отримують компенсаційні трансферти, що дозволяє забезпечити порівнянний рівень бюджетних можливостей по всій країні.

Загалом фінансова модель територіальних громад Швеції поєднує фіскальну самостійність, високу відповідальність місцевої влади та сильну соціальну орієнтацію бюджетної системи.

Французька модель фінансового забезпечення територіальних громад сформувалася в межах унітарної держави з традиційно сильною роллю центральної влади та історично орієнтована на забезпечення територіальної єдності й соціальної солідарності. Попри послідовні реформи децентралізації, розпочаті з 1980-х років, фінансова автономія органів місцевого самоврядування у Франції залишається відносно обмеженою, а ключову роль у формуванні їх доходів відіграють міжбюджетні трансферти та нормативно визначені податкові надходження. Такий підхід спрямований на вирівнювання фінансових можливостей територій із різним економічним потенціалом і підтримання єдиних стандартів публічних послуг.

Доходна база французьких територіальних громад має багатокomпонентну структуру та включає власні податки, частку загальнодержавних податкових надходжень і значний обсяг державних дотацій і субвенцій. Традиційно ключове місце серед місцевих податків займали податки на нерухомість та податок на житло, які справлялися з власників і користувачів житлової нерухомості. Однак упродовж останніх років податок на житло для основного місця проживання був суттєво скорочений і фактично скасований для більшості домогосподарств, що призвело до зростання залежності громад від державних компенсацій та трансфертів.

Важливим елементом доходів місцевих бюджетів є також економічні податки, зокрема податок на підприємницьку діяльність, який замінив колишній податок на професійну діяльність. Цей платіж складається з двох компонентів: податку на нерухомість, що використовується в бізнесі, та податку на додану вартість підприємств [2].

Значну роль у фінансовому забезпеченні територіальних громад Франції відіграють частки від загальнодержавних податків, насамперед податку на додану вартість та інших централізовано адміністрованих платежів. Такий механізм дозволяє забезпечити стабільність доходів місцевих бюджетів і зменшити залежність від коливань локальної економічної активності, проте водночас послаблює прямий зв'язок між розвитком місцевої економіки та фінансовими результатами діяльності органів місцевого самоврядування.

Системоутворювальним елементом французької моделі є розгалужена система міжбюджетних трансфертів, серед яких ключове місце посідають загальні дотації на функціонування, інвестиційні гранти та численні цільові субвенції.

Французька модель фінансового вирівнювання орієнтована насамперед на територіальну солідарність, що проявляється у перерозподілі ресурсів на користь сільських, депресивних та соціально вразливих територій. Вона забезпечує мінімально необхідний рівень фінансових ресурсів для виконання місцевих повноважень незалежно від податкового потенціалу громади. Однак надмірна роль трансфертів і централізоване регулювання податкових надходжень знижують стимули органів місцевого самоврядування до активного нарощування власної доходної бази, залучення інвестицій та підвищення ефективності місцевого економічного розвитку.

У підсумку французька модель фінансового забезпечення територіальних громад характеризується домінуванням державного перерозподілу, обмеженою податковою автономією та високим рівнем бюджетної централізації, що є типовим для унітарних держав.

Фінансова модель Англії у складі Великої Британії сформувалася в умовах унітарної держави з традиційно сильним центральним урядом та історично характеризується високим рівнем фіскальної централізації. Незважаючи на наявність органів місцевого самоврядування з широкими функціональними повноваженнями у сферах освіти, соціального захисту, житлово-комунального господарства та місцевої інфраструктури, їх фінансова автономія залишається обмеженою. Ключова особливість британської моделі полягає в тому, що переважна частка доходів місцевих бюджетів формується за рахунок трансфертів центрального уряду, що визначає залежний характер фінансового забезпечення громад.

Власна доходна база територіальних громад Англії є порівняно вузькою та зосереджена насамперед на місцевому податку на нерухомість, який сплачують домогосподарства залежно від оціночної вартості житла. Хоча цей податок формально належить до місцевих, його ключові параметри, зокрема система оцінки майна, граничні темпи зростання ставок та механізми пільг і компенсацій, суттєво регламентуються на національному рівні. Центральний уряд фактично обмежує можливості органів місцевого самоврядування самостійно змінювати податкове навантаження, зокрема шляхом запровадження вимог щодо проведення місцевих референдумів у разі істотного підвищення ставок.

Другим важливим джерелом власних доходів є бізнес-рейти – податок на комерційну нерухомість, який сплачують підприємства. Хоча цей платіж формує значну частину доходів місцевих бюджетів, його ставки встановлюються централізовано, а база оподаткування переглядається відповідно до загальнодержавних правил [5]. Упродовж останніх років у Великій Британії реалізується політика часткового «утримання бізнес-рейтів» громадами, що дозволяє органам місцевого самоврядування залишати у своєму розпорядженні частину приросту надходжень. Водночас цей механізм супроводжується складною системою вирівнювання, яка фактично нівелює значну частину стимулюючого ефекту для економічно активних територій.

Домінуючу роль у фінансовому забезпеченні місцевих бюджетів Англії відіграють державні гранти, серед яких ключовими є загальні дотації та цільові трансферти на фінансування соціальних послуг, зокрема догляду за людьми похилого віку, підтримки вразливих груп населення та забезпечення освітніх послуг.

Система фінансового вирівнювання в Англії має переважно вертикальний характер і спрямована на компенсацію різниці між податковим потенціалом територій та нормативними видатковими потребами [6].

У підсумку фінансова модель Англії характеризується поєднанням вузької власної доходної бази, жорсткого державного регулювання місцевих податків і домінування міжбюджетних трансфертів. Вона сприяє макрофінансовій стабільності та забезпеченню єдиних соціальних стандартів, але істотно обмежує фінансову самостійність територіальних громад і їхню здатність активно впливати на економічний розвиток територій.

Модель фінансового забезпечення територіальних громад Польщі сформувалася в результаті глибоких адміністративно-територіальних і бюджетних реформ 1990-х років, які заклали інституційні основи децентралізованої системи місцевого самоврядування. Вона ґрунтується на принципі фінансової самостійності гмін, повітів і воєводств за одночасного збереження активної ролі держави у вирівнюванні фінансових можливостей територій. Польська модель є комбінованою, оскільки поєднує власні доходи органів місцевого самоврядування, закріплені частки загальнодержавних податків та систему міжбюджетних трансфертів [10].

Основу доходів місцевих бюджетів у Польщі становлять частки від податку на доходи фізичних осіб та податку на прибуток підприємств, які розподіляються між рівнями місцевого самоврядування за встановленими нормативами.

Власні доходи територіальних громад Польщі включають місцеві податки і збори, серед яких ключове значення мають податок на нерухомість, сільськогосподарський податок, лісовий податок, транспортний податок, а також плата за користування комунальним майном і місцеві адміністративні збори. Органи місцевого самоврядування мають право в межах, визначених законодавством, встановлювати ставки окремих податків і надавати податкові пільги, що розширює їхні можливості щодо формування власної доходної політики. Водночас надмірна диференціація податкових рішень стримується загальнодержавними обмеженнями, спрямованими на запобігання фіскальній конкуренції між громадами [7; 8].

Важливим елементом польської моделі є система міжбюджетних трансфертів, яка включає загальні дотації та цільові субвенції з державного бюджету. Загальна дотація складається з освітньої, вирівнювальної та компенсуючої частин і спрямована на фінансування делегованих державою повноважень та зменшення диспропорцій у фінансовій спроможності громад.

Система фінансового вирівнювання в Польщі має як вертикальний, так і горизонтальний характер. Вона передбачає перерозподіл ресурсів на користь фінансово слабших територій через дотаційні механізми, а також участь економічно потужніших громад у фінансуванні вирівнювання (так званий «янтарний податок»). Водночас рівень вилучень обмежений, що дозволяє зберегти мотивацію громад-донорів до подальшого економічного розвитку та розширення податкової бази. Таким чином, система вирівнювання не нівелює повністю різницю в доходах, а забезпечує мінімально необхідний рівень фінансової спроможності.

Фінансова модель забезпечення територіальних громад у Грузії сформувалася в умовах післявоєнного та постконфліктного відновлення, що зумовило її перехідний характер і значну роль центральної влади у формуванні ресурсної бази місцевого самоврядування. Після воєнних конфліктів початку 2000-х років держава зосередилася на відновленні керованості публічних фінансів, стабілізації бюджетної системи та запобіганні фіскальній фрагментації, що призвело до високої залежності місцевих бюджетів від трансфертів з державного бюджету. У цей період фінансове забезпечення громад розглядалося насамперед як інструмент вирівнювання територіального розвитку та підтримки базових публічних послуг у депресивних і постраждалих регіонах.

Основу доходів місцевих бюджетів Грузії становлять закріплені частки загальнодержавних податків, ключовим з яких є податок на доходи фізичних осіб. Частина надходжень від ПДФО зараховується до бюджетів муніципалітетів за нормативами, встановленими на національному рівні, що забезпечує відносну стабільність доходної бази, але обмежує можливості місцевої податкової політики. Власні податкові надходження громад є незначними і представлені переважно майновими податками та окремими місцевими зборами, ставки і порядок справляння яких жорстко регламентуються законодавством. Така конструкція зумовлює обмежену фінансову автономію муніципалітетів і слабкий зв'язок між економічним розвитком територій та обсягом бюджетних ресурсів.

Визначальну роль у фінансовому забезпеченні громад відіграють міжбюджетні трансферти, зокрема дотації вирівнювання та цільові субвенції з центрального бюджету. У післявоєнний період трансферти стали ключовим інструментом фінансування відновлення інфраструктури, житлово-комунального господарства, транспортних мереж і соціальних об'єктів у регіонах, що зазнали

економічних втрат. Значна частина субвенцій має цільовий характер і спрямовується на реалізацію державних програм регіонального розвитку, що дозволило швидко мобілізувати ресурси, але водночас посилює залежність громад від рішень центральної влади та обмежило їхню ініціативність у визначенні пріоритетів розвитку.

Починаючи з середини 2010-х років, у Грузії активізувалися реформи фінансової децентралізації, спрямовані на поступове розширення фінансової самостійності органів місцевого самоврядування. У післявоєнному контексті ці реформи були орієнтовані не лише на передачу ресурсів, а й на підвищення інституційної спроможності громад, зокрема у сфері бюджетного планування, середньострокового прогнозування та управління місцевими фінансами. Значну увагу приділено модернізації системи адміністрування доходів, запровадженню електронних бюджетних платформ, підвищенню прозорості використання коштів і посиленню фінансового контролю на місцевому рівні.

Окремим напрямом післявоєнного розвитку фінансового забезпечення громад у Грузії стало залучення міжнародної фінансової та технічної допомоги, зокрема через програми Світового банку, ЄС та інших донорських організацій. Місцеві бюджети отримували доступ до грантів і пільгових кредитів для фінансування інфраструктурних проєктів, розвитку муніципальних послуг і підтримки місцевого підприємництва. Це сприяло формуванню практик проєктного фінансування на рівні громад і поступовому переходу від суто трансфертної моделі до більш диверсифікованої структури фінансових ресурсів.

Загалом грузинська модель фінансового забезпечення територіальних громад у післявоєнний період демонструє еволюцію від жорстко централізованої системи до обмежено децентралізованої, з акцентом на фінансову стабільність, прозорість і інституційну спроможність місцевого самоврядування. Для України цей досвід є релевантним з огляду на схожі виклики повоєнного відновлення, необхідність поєднання централізованої координації з поступовим розширенням фінансової автономії громад, а також важливість інтеграції міжнародної допомоги в систему місцевих фінансів без втрати бюджетної відповідальності.

**Висновки з проведеного дослідження.** Узагальнення міжнародного досвіду фінансового забезпечення розвитку територіальних громад свідчить, що ефективність місцевих фінансів визначається не окремими інструментами, а збалансованим поєднанням фінансової автономії, стабільних податкових джерел і дієвих механізмів міжбюджетного вирівнювання. Моделі США, Німеччини, Швеції, Франції, Англії та Польщі демонструють різні підходи до розподілу фінансових повноважень, однак спільним для успішних систем є наявність чіткого зв'язку між економічним розвитком території та доходною базою громади, а також високий рівень фінансової відповідальності органів місцевого самоврядування. Досвід децентралізованих країн (США, Швеція) показує сильний стимулюючий ефект власних податків, тоді як європейські моделі кооперативного типу (Німеччина, Польща) підтверджують важливість солідарності та вирівнювання для забезпечення рівного доступу населення до публічних послуг. Водночас надмірна централізація та домінування трансфертів, характерні для Франції й Англії, хоча й забезпечують фінансову стабільність, істотно обмежують ініціативність громад і їхній вплив на місцевий економічний розвиток.

Для українських територіальних громад результати аналізу формують низку практичних пропозицій. По-перше, доцільним є подальше розширення ролі власних і закріплених доходів громад, насамперед через посилення фіскального значення ПДФО та податку на нерухомість, із наданням органам місцевого самоврядування обмежених, але реальних повноважень щодо регулювання ставок у межах законодавчих рамок [3]. По-друге, необхідно вдосконалити систему фінансового вирівнювання за зразком німецької та шведської моделей, орієнтуючись не на повне зрівняння доходів, а на гарантування мінімально достатнього рівня фінансової спроможності для виконання повноважень [4]. По-третє, важливим напрямом є розвиток інструментів середньо- та довгострокового фінансування місцевого розвитку, зокрема муніципальних запозичень і проєктного фінансування, за умови жорстких вимог до прозорості та бюджетної дисципліни [9]. Нарешті, з урахуванням повоєнних викликів, Україні доцільно використовувати досвід Польщі та Грузії щодо поєднання децентралізації з активною державною координацією та інтеграції міжнародної фінансової допомоги в систему місцевих фінансів, що дозволить одночасно зміцнити фінансову самостійність громад і забезпечити керованість процесів відновлення та розвитку територій.

## Література

1. Возняк Г. В. Бюджетна політика в умовах трансформації фінансових основ місцевого самоврядування в Україні. *Економічний часопис-XXI*. 2015. № 5-6. С. 82-85.
2. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / Бориславська О., Заверуха І., Школик А. та ін. ; Центр політико-правових реформ. Київ, 2012. 212 с.

3. Лунина І. О. Бюджетна децентралізація в Україні у контексті європейських тенденцій. *Збірник наукових праць Національного університету Державної податкової служби України*. 2016. № 2. С. 155-171.
4. Формування фінансового механізму сталого розвитку України : монографія / за ред. д-ра екон. наук, проф. О. П. Кириленко, д-ра екон. наук, доц. О. І. Тулай. Тернопіль : THEU, 2017. 414 с.
5. Blöchliger H., Kim J. Fiscal Federalism 2016: Making Decentralisation Work. Paris : OECD Publishing, 2016. 240 p.
6. Kelly R. Making the property tax work. *International Center for Public Policy*. Working Paper 13-11. 2013. 40 p.
7. Making Decentralisation Work: A Handbook for Policy-Makers. Paris : OECD Publishing, 2019. 260 p.
8. Musgrave R. A. The Theory of Public Finance. New York : McGraw-Hill, 1959. 628 p.
9. Pelekhatyy A. O., Patytska H. O. Forming of local budgets' revenues from taxes in Ukraine under the conditions of budget and taxes decentralization. *Economic and social development of Ukraine in XXI century: national vision and globalization challenges*: Collection of scientific articles. Dradt2Digital Publishing House, 2017. P. 107-109.
10. Shah A. Local Budgeting. Washington, DC : World Bank, 2007. 340 p.

### References

1. Vozniak, H.V. (2015), "Budget policy under transformation of financial foundations of local self-government in Ukraine", *Ekonomichnyi chasopys-XXI*, no. 5-6, pp. 82-85.
2. Boryslavska, O., Zaverukha, I., Shkolyk, A. et al. (2012), *Detsentralizatsiia publichnoi vlady: dosvid yevropeiskikh krain ta perspektyvy Ukrainy* [Decentralization of public power: European experience and prospects for Ukraine], Tsentr polityko-pravovykh reform, Kyiv, Ukraine, 212 p.
3. Lunina, I.O. (2016), "Budget decentralization in Ukraine in the context of European trends", *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoho universytetu Derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy*, no. 2, pp. 155-171.
4. Kyrylenko, O.P. and Tulai, O.I. (Eds.) (2017), *Formuvannia finansovoho mekhanizmu staloho rozvytku Ukrainy* [Formation of the financial mechanism of sustainable development of Ukraine], monograph, TNEU, Ternopil, Ukraine, 414 p.
5. Blöchliger, H. and Kim, J. (2016), Fiscal federalism 2016: Making decentralisation work, OECD Publishing, Paris, France, 240 p.
6. Kelly, R. (2013), Making the property tax work, International Center for Public Policy, Working Paper 13-11, 40 p.
7. OECD (2019), Making decentralisation work: A handbook for policy-makers, OECD Publishing, Paris, France, 260 p.
8. Musgrave, R.A. (1959), The theory of public finance, McGraw-Hill, New York, USA, 628 p.
9. Pelekhatyy, A.O., and Patytska, H.O. (2017), "Forming local budget revenues from taxes in Ukraine under conditions of budget and tax decentralization", *Economic and social development of Ukraine in the XXI century: National vision and globalization challenges*, Dradt2Digital Publishing House, pp. 107-109.
10. Shah, A. (2007), Local budgeting, World Bank, Washington, USA, 340 p.

**Угрин А.П.**

### **ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В РОЗВИНЕНИХ КРАЇНАХ СВІТУ: ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ У ВІТЧИЗНЯНУ ПРАКТИКУ**

**Мета.** Узагальнення та систематизація міжнародного досвіду фінансового забезпечення розвитку територіальних громад у розвинених країнах світу та обґрунтування напрямів його імплементації у вітчизняну практику з урахуванням завдань зміцнення дохідної бази місцевих бюджетів України, підвищення інституційної стійкості громад і забезпечення їх сталого розвитку в умовах післявоєнного відновлення та бюджетної децентралізації.

**Методика дослідження.** Методологічну основу дослідження становлять системний та інституційний підходи, що дали змогу розглядати місцеві фінанси як складну багаторівневу систему, у якій взаємодіють бюджетні, податкові та трансфертні механізми в межах чинного інституційного середовища. У процесі дослідження застосовано методи порівняльного аналізу для зіставлення моделей організації місцевих фінансів і механізмів фіскальної децентралізації в різних країнах, логічного узагальнення – для формування теоретичних висновків і концептуальних положень, а також структурно-функціональний аналіз – для виявлення ролі окремих елементів бюджетної системи у забезпеченні фінансової автономії місцевого самоврядування. Таким чином, методика дослідження ґрунтується на комплексному поєднанні сучасних теоретичних і методологічних підходів до аналізу функціонування системи публічних фінансів у децентралізованих умовах. Теоретичну основу роботи формують положення теорії фіскального федералізму, які розкривають закономірності розподілу дохідних і видаткових повноважень між рівнями влади, концепції

податкової автономії територіальних громад, а також наукові підходи до міжбюджетного вирівнювання як інструменту забезпечення фінансової спроможності та збалансованого регіонального розвитку.

**Результати дослідження.** Встановлено, що ефективність фінансового забезпечення територіальних громад визначається збалансованим поєднанням податкової автономії, стабільних власних і закріплених доходів, а також дієвих механізмів вертикального і горизонтального фінансового вирівнювання. Розкрито інституційні особливості децентралізованих, кооперативних і централізованих моделей місцевих фінансів, їхній вплив на фінансову стійкість громад і якість публічних послуг. Обґрунтовано, що для України пріоритетними є: посилення ролі ПДФО та податку на нерухомість у доходах місцевих бюджетів, удосконалення формульного вирівнювання за європейськими зразками, розвиток інструментів муніципального інвестування та проєктного фінансування, а також інтеграція міжнародної допомоги у систему місцевих фінансів із збереженням бюджетної дисципліни. Отримані результати кореспондують із завданнями підвищення результативності інформаційно-комунікативних ресурсів громад і зміцнення фінансової спроможності територій.

**Наукова новизна результатів дослідження.** Систематизовано міжнародні моделі фінансового забезпечення територіальних громад через призму поєднання податкової автономії та механізмів солідарності; обґрунтовано адаптаційні орієнтири для України, що поєднують розширення власної доходної бази громад із удосконаленням міжбюджетних відносин і посиленням фінансової відповідальності органів місцевого самоврядування.

**Практична значущість результатів дослідження.** Запропоновані підходи можуть бути використані органами публічного управління та територіальними громадами України для формування стійкої доходної політики, оптимізації системи фінансового вирівнювання, планування інвестицій розвитку та підвищення якості бюджетного управління. Результати дослідження є релевантними для науково-практичних завдань удосконалення управління доходами місцевих бюджетів і впровадження стратегічного ризик-менеджменту в діяльність громад.

**Ключові слова:** фінансове забезпечення територіальних громад, фіскальна децентралізація, місцеві бюджети, податкова автономія, міжбюджетні відносини, фінансове вирівнювання, повоєнне відновлення.

Uhryn A.P.

#### FINANCIAL SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF LOCAL COMMUNITIES IN DEVELOPED COUNTRIES: IMPLEMENTATION IN DOMESTIC PRACTICE

**Purpose.** The aim of the article is to summarise and systematise international experience in financial support for the development of local communities in developed countries and to substantiate the directions for its implementation in domestic practice, taking into account the tasks of strengthening the revenue base of local budgets in Ukraine, increasing the institutional stability of communities and ensuring their sustainable development in the context of post-war recovery and budget decentralization.

**Methodology of research.** The methodological basis of the study is the systemic and institutional approaches, which made it possible to consider local finances as a complex multi-level system in which budgetary, tax, and transfer mechanisms interact within the current institutional environment. In the process of research, comparative analysis methods were used to compare models of local finance organization and mechanisms of fiscal decentralization in different countries, logical generalization to form theoretical conclusions and conceptual provisions, as well as structural and functional analysis to identify the role of individual elements of the budget system in ensuring the financial autonomy of local self-government.

Thus, the research methodology is based on a comprehensive combination of modern theoretical and methodological approaches to analysing the functioning of the public finance system in decentralized conditions. The theoretical basis of the work is formed by the provisions of the theory of fiscal federalism, which reveal the patterns of distribution of revenue and expenditure powers between levels of government, the concept of tax autonomy of territorial communities, as well as scientific approaches to inter-budgetary equalization as a tool for ensuring financial capacity and balanced regional development.

**Findings.** It has been established that the effectiveness of financial support for local communities is determined by a balanced combination of tax autonomy, stable own and fixed revenues, as well as effective mechanisms of vertical and horizontal financial equalisation. The institutional features of decentralised, cooperative and centralised models of local finance, their impact on the financial stability of communities and the quality of public services are revealed.

It is substantiated that Ukraine's priorities are: strengthening the role of personal income tax and property tax in local budget revenues, improving formula equalisation based on European models, developing municipal investment and project financing instruments, and integrating international aid into the local finance system while maintaining budgetary discipline. The obtained results correspond to the

tasks of improving the effectiveness of community's information and communication resources and strengthening the financial capacity of territories.

**Originality.** International models of financial support for territorial communities have been systematised through the prism of combining tax autonomy and solidarity mechanisms; adaptation guidelines for Ukraine have been substantiated, combining the expansion of communities' own revenue base with the improvement of inter-budgetary relations and the strengthening of the financial responsibility of local self-government bodies.

**Practical value.** The proposed approaches can be used by public authorities and territorial communities of Ukraine to form a sustainable revenue policy, optimise the financial equalisation system, plan development investments and improve the quality of budget management. The research results are relevant to scientific and practical tasks of improving local budget revenue management and introducing strategic risk management into community activities.

**Key words:** financial support for local communities, fiscal decentralization, local budgets, tax autonomy, inter-budgetary relations, financial equalisation, post-war recovery.

*Дата надходження рукопису: 09.10.2025*

*Дата прийняття рукопису до друку: 14.11.2025*

*Дата публікації: 26.12.2025*